

La República de les esperances

La Segona República compleix 75 anys d'història. Una història que es va iniciar un 14 d'abril del 1931, com a resultat d'unes eleccions municipals que s'havien celebrat dos dies abans. S'obria així una pàgina nova de la història d'Espanya i dels Països Catalans, que es va tancar de manera violenta vuit anys després, el 1939. Amb la dictadura franquista la República hagué de subsistir a l'exili, i després del 1977, amb la restauració de la monarquia, va passar a formar part de l'imaginari col·lectiu de moltes dones i homes d'aquest país.

La proclamació de l'alegria. El diumenge dia 12 d'abril s'havien celebrat unes eleccions municipals que havien assolit les característiques d'un autèntic plebiscit sobre la forma d'estat. Des del gener del 1930, amb la destitució del dictador Primo de Rivera, la monarquia d'Alfons XIII es debatia en una autèntica crisi de subsistència. En el decurs de l'any 1930, després de més de sis anys de dictadura, s'havia produït una ràpida reorganització de les forces obreres i republicanes. El mes de març del 1930 s'havia donat a

El 14 d'abril del 1931, ara fa 75 anys, l'estat espanyol obria una pàgina nova en la seva història. La Segona República va generar moltes expectatives, sobretot entre les classes populars; una situació que es va veure truncada amb la Guerra Civil.

conèixer des de Catalunya el Manifest d'Intel·ligència Republicana i el 17 d'agost s'havia firmat el Pacte de Sant Sebastià entre republicans espanyols, catalans i gallecs que havien pres la decisió de constituir un comitè revolucionari encaminat a preparar la instauració de la República. El desembre del

mateix any, finalment, s'havia produït la fracassada insurrecció de Jaca.

Amb aquests antecedents, l'almirall Aznar, que el febrer del 1931 havia substituït el general Berenguer, es va veure forçat per l'oposició a convocar eleccions municipals el 12 d'abril de 1931, amb la convicció que la monarquia s'hi estava jugant el futur. A Catalunya, els dies 17/19 de març s'havia constituït Esquerra Republicana de Catalunya, amb l'objectiu de fer front als comicis, i arreu de l'estat es presentaven candidatures de coalició republicana per derrotar els partits dinàstics. El triomf de les candidatures republicanes a les grans ciutats del país fou aclaparador. L'endemà de les votacions, el 13 d'abril, fou un compàs d'espera, però les notícies que arribaven van desmoralitzar enormement els dirigents dels partits monàrquics. I, alternativament, creixien les expectatives republicanes.

El dimarts dia 14 ja no hi havia dubte de quin seria el futur immediat: a les grans ciutats els carrers es van anar omplint de gent que feien voleiar banderes republicanes i cantaven "La Marselesesa", que aquell dia va esdevenir el cant emblemàtic per excel·lència, mentre el rei, abandonat per tothom, feia les maletes i marxava cap a l'exili. Arreu es produïa una gran festa popular i, com havia succeït el 1873, la República arribava sense violències. A primera hora del matí –tot just cap a les 7 h–, la ciutat guipuscoana d'Eibar fou la primera a proclamar el nou règim. Però no fou fins passat el migdia

Les eleccions de 1931 als Països Catalans

Les eleccions del 12 d'abril de 1931 van ser decisives per decantar l'opinió pública del conjunt dels Països Catalans a favor de la República. A Catalunya els resultats foren aclaparadors per les candidatures republicanes: 3.219 regidors republicans, 114 socialistes i 8 comunistes, mentre que les candidatures monàrquiques només en sumaven 279 i els regionalistes de la Lliga superaven lleugerament el miler. A l'eufòria que va viure Barcelona el 14 d'abril es van sumar la majoria de ciutats i pobles del Principat. Al País Valencià els resultats foren similars. La victòria de les candidatures republicanes fou anorreadora a València, on 29 dels 50 regidors eren republicans; a Castelló, els monàrquics es quedaren amb 4 regidories per 26 dels republicans, i a Alacant, 29 republicans per 10 monàrquics entraren a l'Ajunta-

ment. A les tres ciutats la proclamació de la República, la tarda del dia 14 d'abril, va ser acompanyada de festives manifestacions populars. Només a les Illes Balears –on el caciquisme de Joan March i les tupinades electorals eren a l'ordre del dia–, els resultats van afavorir les candidatures monàrquiques, excepció feta de Menorca. A desgrat d'això, les notícies que arribaven de la Península i de Barcelona van animar grups de republicans a concentrar-se a la plaça de Cort de Palma, i cap a les 4 h de la tarda una comissió de republicans i socialistes va hissar la bandera de la República al balcó de l'Ajuntament. Posteriorment, el dia 31 de maig es van repetir les eleccions municipals a 14 municipis de Mallorca –Palma inclosa–, i foren guanyades per les candidatures republicanes.

que a les grans ciutats, a Barcelona, Madrid, València, Saragossa, arreu, es va proclamar el nou règim republicà.

La República Catalana. A la capital catalana no fou fins passat el migdia que Lluís Companys, amb altres dirigents de l'Esquerra Republicana, s'adreçà a l'Ajuntament de la ciutat i després de prendre la vara de l'alcalde a Martínez Domingo, que exercia com a alcalde accidental, s'encaminà cap al balcó i hissà les banderes catalana i republicana. Poc després arribava Francesc Macià i proclamava la República Catalana. El ban de la publicació era tota una declaració de principis. Entre altres coses deia: "Interpretant el sentiment i els anhels del poble que ens acaba de donar el seu sufragi, proclamo la República Catalana com Estat integrant de la Federació Ibèrica [...]. En fer aquesta proclamació, amb el cor obert a totes les esperances, ens conjurem i demanem a tots els ciutadans de Catalunya que es conjurin amb nosaltres per fer-la prevaler pels mitjans que siguin, encara que calgués arribar al sacrifici de la pròpia vida [...]. Esperem que tots sabreu fer-vos dignes de la llibertat que ens hem donat i de la justícia que, amb l'ajut de tots, anem a establir [...]. Per Catalunya, pels altres pobles germans d'Espanya, per la fraternitat de tots els homes i de tots els pobles, Catalans, sapigüeu fer-vos dignes de Catalunya."

La mateixa tarda Macià era anomenat president de la República Catalana pels regidors electes a l'Ajuntament de Barcelona. I ja com a president feia els primers nomenaments: Lluís Companys passava a ocupar el càrrec de governador civil. L'endemà donava conèixer la formació del primer govern de la flamant República Catalana. A Madrid, mentrestant, s'havia constituït el govern provisional de la República, presidit per Niceto Alcalá Zamora.

Les esperances republicanes. D'aquesta manera s'obrien unes enormes esperances en el conjunt de l'estat espanyol i dels Països Catalans. Els reptes de la modernització, la laïcització de la vida pública –la definitiva separació entre Església i estat–, la subordinació de l'exèrcit al poder civil, l'assoliment de les reivindicacions na-

EL TEMPS
Francesc Macià va proclamar la República Catalana des del balcó del Palau de la Generalitat el 14 d'abril del 1931.

Tres dies després de la proclamació, Macià va haver d'acceptar les imposicions del govern provisional de la República

cionals, la reforma agrària, etc. passaven al primer pla. Però de seguida es van evidenciar les limitacions republicanes: a Catalunya, tres dies després d'haver proclamat la República Catalana, Macià va haver d'acceptar la imposició del govern provisional i transformar-la en Generalitat de Catalunya, sota la promesa de la promulgació d'un futur Estatut d'Autonomia. Però quan el desembre del 1931 es va aprovar la nova Constitució Republicana, hom va deixar ben clar que la nova República

es definia com un estat unitari –no federal– compatible amb l'autonomia de "regions" i municipis. I mentre s'iniciava una tasca reformista, més limitada del que hom esperava, que generava molta frustració entre nombrosos sectors populars, les classes dominants, la dreta antirepublicana i sectors de l'exèrcit van començar les seves conspiracions. L'agost del 1932 el general Sanjurjo protagonitzava el primer pronunciament contra la República des de Sevilla. A desgrat de tot, la voluntat popular majoritària va estar sempre al costat de la República, i quan el juliol de 1936 un grup nombrós de militars va intentar un nou cop d'estat contra la República, va haver d'enfrontar-se de vell nou contra la resistència del poble. Només després de tres anys de guerra, i gràcies a l'ajut de l'Alemanya nazi i de la Itàlia feixista, la República va acabar sent derrotada. I, juntament amb la República, moltes esperances i anhels...

Pelai Pagès i Blanch